

Πανεπιστήμιο Κρήτης
Σχολή Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Κοινωνιολογίας
Μεταπτυχιακό Πρόγραμμα Σπουδών «Κοινωνιολογία: Θεωρία,
Πολιτισμός, Μετασχηματισμοί».
Χειμερινό εξάμηνο 2018-9

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Διδάσκων:

Γιώργος Τσιώλης

Αναπληρωτής Καθηγητής

Τμήμα Κοινωνιολογίας (Πανεπιστήμιο Κρήτης)

tsiolisg@social.soc.uoc.gr

http://www.soc.uoc.gr/social/prosopiko/tsiolis/profile_el.htm

<http://crete.academia.edu/GiorgosTsiolis>

τηλ. 2831077497

Ωρες συνεργασίας: Δευτέρα, 16.30 – 17.30 & Τρίτη, 10.00-11.00

Αίθουσα: A3-1.

Δευτέρα 17.30 – 20.30

Περιγραφή του μαθήματος: Το μάθημα αυτό αποσκοπεί στην εξοικείωση των φοιτητών / τριών με τη συστηματική και μεθοδική διερεύνηση των κοινωνικών φαινομένων. Δίνοντας έμφαση στην ιδιαιτερότητα των κοινωνικών φαινομένων ως αντικειμένων έρευνας, αποσκοπεί στην ανάδειξη των ενδεδειγμένων τρόπων εξέτασής τους, όπως αυτοί έχουν εφαρμοστεί στην ιστορία την κοινωνικής έρευνας.

Στο μάθημα θα συζητηθούν ζητήματα όπως: τι είναι επιστημονική έρευνα, πώς διακρίνεται αυτή από άλλους τρόπους θέασης του κοινωνικού κόσμου, πώς διαπλέκεται η εμπειρική έρευνα με την κοινωνική θεωρία και την υφιστάμενη γνώση, γιατί μιλάμε για μεθοδολογικό πλουραλισμό στις κοινωνικές επιστήμες, ποιες είναι οι βασικές ερευνητικές προσεγγίσεις και σε ποιες οντολογικές και επιστημολογικές παραδοχές εδράζονται, ποιες είναι οι μεθοδολογικές συνεπαγωγές της επιλογής κάποιας από τις ερευνητικές προσεγγίσεις. Θα δοθεί, επίσης, ιδιαίτερη έμφαση στον τρόπο διατύπωσης ερευνητικού σκοπού, ερωτημάτων και υποθέσεων, στον σχεδιασμό της ερευνητικής διαδικασίας και στα διαφορετικά της στάδια, στην συλλογή, οργάνωση και ταξινόμηση των δεδομένων, στην παραγωγή πειστικών ερμηνειών, στην τεκμηρίωση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, στον τρόπο

παρουσίασής τους και στη συγγραφή μιας επιστημονικής έκθεσης. Τέλος, στο μάθημα θα συζητηθεί η ηθική και η πολιτική διάσταση της κοινωνικής έρευνας και θα αναδειχθούν ζητήματα που αφορούν στη δεοντολογία της ερευνητικής πράξης. Το μάθημα θα διανθιστεί με διαλέξεις σχετικές με ειδικά ζητήματα της κοινωνικής έρευνας.

Ερευνητικοί στόχοι:

Μετά την ολοκλήρωση του μαθήματος ο/η φοιτητής/τρια αναμένεται να είναι σε θέση:

- Να αναγνωρίζει τα κοινωνικά φαινόμενα ως ιδιαίτερα αντικείμενα επιστημονικής έρευνας που προϋποθέτουν ενδεδειγμένους τρόπους διερεύνησης,
- Να γνωρίζει τη λογική και τις διαδικασίες της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας,
- Να κατανοεί τις οντολογικές και επιστημολογικές βάσεις της κοινωνικής έρευνας και τα συνεπαγόμενα διλήμματα του ερευνητή,
- Να διακρίνει την ποσοτική και την ποιοτική προσέγγιση και να είναι εξοικειωμένος/η με τη συζήτηση σχετικά με τις μεικτές ή συνδυαστικές προσεγγίσεις.
- Να περιγράφει τα βασικά στάδια του ερευνητικού σχεδιασμού σε μια ποσοτική και σε μια ποιοτική έρευνα και να μπορεί να προβεί στη διαμόρφωση ενός ερευνητικού σχεδίου υιοθετώντας την μια ή την άλλη προσέγγιση.
- Να διατυπώνει με ακρίβεια ένα ερευνητικό πρόβλημα και να συγκεκριμενοποιεί τον ερευνητικό σκοπό και τα ερωτήματα (ή υποθέσεις) μιας ερευνητικής πρότασης.
- Να γνωρίζει και να συζητά τα κριτήρια ποιότητας στην κοινωνική έρευνα και τις διαφοροποιήσεις τους στην ποσοτική και την ποιοτική προσέγγιση.
- Να αναγνωρίζει και να συζητά σημαντικά ζητήματα που άπτονται της ερευνητικής ηθικής και δεοντολογίας καθώς και της πολιτικής διάστασης της κοινωνικής έρευνας.

Τρόποι αξιολόγησης των φοιτητών.

Ο τελικός βαθμός προκύπτει:

A. Από την αξιολόγηση της συμμετοχής (τυπικής και ουσιαστικής) των φοιτητών/τριών στις εβδομαδιαίες συναντήσεις.

Η παρουσία των φοιτητών/τριών στις εβδομαδιαίες ενότητες του μαθήματος κρίνεται απαραίτητη και είναι υποχρεωτική (βλ. και εσωτερικό κανονισμό ΜΠΣ).

B. Από την εκπόνηση της παρακάτω εργασίας:

Εργασία:

1. Να αναζητήσετε 2-3 επιστημονικά κείμενα (άρθρα, κεφάλαια συλλογικού τόμου, κλπ. – κατ' ελάχιστον ένα ξενόγλωσσο) που θα αναφέρονται σε εμπειρικές κοινωνικές έρευνες σχετικές με το θέμα «*Η διερεύνηση της χρήσης και της κατάχρησης ψυχοδραστικών ουσιών ως κοινωνικού φαινομένου*».

2. Να προβείτε σε βιβλιογραφική σύνθεση των παραπάνω άρθρων αποτυπώνοντας και συνθέτοντας τα εξής στοιχεία που περιλαμβάνονται σε κάθε άρθρο: (α) τον θεωρητικό προβληματισμό που θεμελιώνει τα ερευνητικά ερωτήματα, (β) τον ερευνητικό σκοπό ή/και τα ερευνητικά ερωτήματα των ερευνών, (γ) τη μεθοδολογική προσέγγιση καθώς και τις μεθοδολογικές επιλογές (μέθοδος παραγωγής/συλλογής δεδομένων, στρατηγική δειγματοληψίας, μέθοδος ανάλυσης), (δ) τα σημαντικότερα ευρήματα των ερευνών.

3. Να προβείτε στην κριτική αποτίμηση της βιβλιογραφικής σύνθεσης.

4. Με βάση τη βιβλιογραφική σύνθεση και την κριτική της αποτίμηση να διατυπώσετε τα παρακάτω στοιχεία μιας δικής σας έρευνας:

- Ερευνητικό σκοπό
- Ερευνητικά ερωτήματα (ή ερευνητικές υποθέσεις)
- Τεκμηρίωση της αναγκαιότητας ή της σπουδαιότητας μιας τέτοιας έρευνας
- Εννοιολογικούς και λειτουργικούς ορισμούς ή έννοιες θεωρητικής ευαισθητοποίησης (για να βρείτε, αξιοποιήσετε και παραπέμψετε στα δύο σχετικά επιστημονικά άρθρα),
- Το μεθοδολογικό πλαίσιο για τη συλλογή / παραγωγή των δεδομένων (ερευνητική διαδικασία, διαδικασία επιλογής των περιπτώσεων / στρατηγική δειγματοληψίας, μέθοδο/ους συλλογής / παραγωγής δεδομένων, διαδικασίες διασφάλισης ποιότητας της ερευνητικής διαδικασίας και ευθυγράμμισης με τις αρχές της ερευνητικής ηθικής και δεοντολογίας).
- Στοιχεία (8-10) ενός εργαλείου συλλογής / παραγωγής δεδομένων (π.χ. 8-10 ερωτήσεις ερωτηματολογίου ή οδηγού συνέντευξης).

Έκταση της εργασίας: 2500 – 3000.

- Οι φοιτητές/τριες μπορούν να εκπονήσουν την εργασία ανά δύο.

Εβδομαδιαίο πρόγραμμα

- **Δευτέρα 1 Οκτωβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

(α) Εισαγωγή στην προβληματική και στις θεματικές του μαθήματος.

(β) Ανάθεση εργασιών στους φοιτητές/τριες

(γ) Εισαγωγή στη λογική της εμπειρικής κοινωνικής έρευνας

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 27-42), Robson, (2007: 3-18), Lawrence Neumann, (2000: 1-19),

- **Δευτέρα 8 Οκτωβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

(α) Επιστημολογικά και οντολογικά ζητήματα.

(β) Τρόποι σύνδεσης της θεωρίας και της έρευνας (επαγωγικός, παραγωγικός και απαγωγικός συλλογισμός).

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 44-67), Lawrence Neumann, (2000: 63-88), Κυριαζή, (2011: 19-56),

- **Δευτέρα 15 Οκτωβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Οι διαφορετικές ερευνητικές προσεγγίσεις.

(α) Ποσοτική και ποιοτική ερευνητική προσέγγιση

(β) Μεικτές και συνδυαστικές προσεγγίσεις.

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 670-712), Lawrence Neumann, (2000: 121-155), Creswell, (2016: 3-58), Τσιώλης (2013), Καλογεράκη, (2013).

- **Δευτέρα 22 Οκτωβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Η διαδικασία της κοινωνικής έρευνας

(α) Στάδια του ερευνητικού σχεδιασμού

(β) Βιβλιογραφική επισκόπηση

(γ) Διατύπωση ερευνητικού σκοπού και ερευνητικών ερωτημάτων

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 106-116), Creswell, (2016: 59-140), Τσιώλης (2014: 49-70).

- **Δευτέρα 29 Οκτωβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Ζητήματα δεοντολογίας και πολιτικής στην κοινωνική έρευνα – κριτήρια ελέγχου ποιότητας.

(α) Αρχές ηθικής και δεοντολογίας.

(β) Η κοινωνική έρευνα ως πολιτική πράξη

(γ) Κριτήρια ελέγχου ποιότητας στην κοινωνική έρευνα

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 70-71 & 150-177), Τσιώλης (2014: 377-390), Babbie, (2011: 729-768).

- **Δευτέρα 5 Νοεμβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Η ποιοτική προσέγγιση στην εμπειρική κοινωνική έρευνα

(α) Τα Χαρακτηριστικά της Ποιοτικής Έρευνας.

- (β) Ο Ερευνητικός Σχεδιασμός με βάση τις αρχές της ποιοτικής προσέγγισης
- (γ) Μέθοδοι παραγωγής ποιοτικών δεδομένων.

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 410-475), Τσιώλης (2014: 25-70), Creswell, (2016: 204-236),

- **Δευτέρα 12 Νοεμβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Επεξεργασία και Ανάλυση Ποιοτικών Δεδομένων

- (α) Γενικές αρχές και διλήμματα της ποιοτικής ανάλυσης.
- (β) Η θεματική ανάλυση
- (γ) Η αξιοποίηση λογισμικών προγραμμάτων κατά τη διαδικασία της ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων.

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 617-665), Τσιώλης, (2018), Τσιώλης, (2016), Braun & Clarke (2006), Κασσέρη, (2014: 425-486).

- **Δευτέρα 19 Νοεμβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Ερευνητικοί Σχεδιασμοί Ποσοτικών Κοινωνικών Ερευνών (Στ. Καλογεράκη)

- (α) Η Δειγματοληπτική Έρευνα

Κείμενα αναφοράς: Saris & Gallhofer (2007: 1-12), Babbie (2011: 283-347 & 383-451), Walliman (2006: 36-49), Oppenheim (1992).

- **Δευτέρα 26 Νοεμβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Ερευνητικοί Σχεδιασμοί Ποσοτικών Κοινωνικών Ερευνών (Στ. Καλογεράκη)

- (β) Βασικές Αρχές Μέτρησης: Από τις Θεωρητικές Έννοιες στις Εμπειρικές Μεταβλητές
- (γ) Σχεδιασμός και Κατασκευή Ερωτηματολογίου Δειγματοληπτικής Έρευνας

Κείμενα αναφοράς: Saris & Gallhofer (2007: 15-30), Babbie (2011: 235-282), Dillman (2007: 32-78), DeVellis (2003: 60-100), Κυριαζή (2011: 56-95).

- **Δευτέρα 3 Δεκεμβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Η εθνογραφική έρευνα

- (α) Βασικές αρχές της εθνογραφικής έρευνας
- (β) Η πρόσβαση στο πεδίο, οι καταγραφές και η ανάλυση εθνογραφικού υλικού

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 477-512), Λυδάκη, (2016: 95-212), Mason, (2011: 111-148).

- **Δευτέρα 10 Δεκεμβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Η διάσταση της διαθεματικότητας στην κοινωνική έρευνα

- (α) Η «τοποθετημένη» γνώση
- (β) Φύλο, εθνότητα και τάξη ως αναλυτικές κατηγορίες στην κοινωνική έρευνα

Κείμενα αναφοράς: Phoenix (2006), Yuval-Davis (2006), Phoenix (2011), Davis & Zarkov (2017).

- **Δευτέρα 17 Δεκεμβρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Η αξιοποίηση ερευνητικών υποδομών στην κοινωνική έρευνα

- (α) Η δευτερογενής ανάλυση και ο διαμοιρασμός των κοινωνικών δεδομένων.
 (β) Η μεταανάλυση

Κείμενα αναφοράς: Bryman, (2017: 344-362), Τσιώλης, (2011), Καλογεράκη, (2011), Κάλλας, (2015: 281-319), Heaton, (2004).

• **Δευτέρα 7 Ιανουαρίου 2018 (17.30 – 20.30).**

Παρουσίαση εργασιών φοιτητών/τριών – μελών του σεμιναρίου.

Κείμενα αναφοράς

- Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα* (επιμ. Κ. Ζαφειρόπουλος, μτφρ. Γ. Βογιατζής). Αθήνα: Κριτική.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), pp. 77-101.
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας έρευνα* (επιμ. Α. Αϊδίνης, μτφρ. Π. Σακελλαρίου). Αθήνα: Gutenberg.
- Creswell, J. (2016). *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση. Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*. (Χ. Τσομπαντζούδης, επιστ. επιμ., Ν. Κουβαράκου, μτφ.). Αθήνα: Ίων (Β' ελληνική έκδοση).
- Davis, K. & D. Zarkov (2017), EJWS retrospective on intersectionality, *European Journal of Women's Studies*, Vol. 24(4): 313–320.
- DeVellis, R. (2003). Guidelines in scale development. In DeVellis, R. (ed.) *Scale development* (2nd Ed.), pp. 60-100. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Dillman, D. (2007). Writing Questions. In D. Dillman (ed.) *Mail and internet surveys: The Tailored Design Method 2007 update with new internet, visual, and mixed-mode guide*, pp. 32-78. Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Heaton, J. (2004) *Reworking Qualitative Data*. London: Sage.
- Κάλλας, Γ. (2015) Θεωρία, Μεθοδολογία και Ερευνητικές Υποδομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Αθήνα: Κριτική.
- Καλογεράκη, Γ. (2011), «Δευτερογενής ανάλυση ποσοτικών δεδομένων: μια μεθοδολογική επιλογή με πολλαπλά οφέλη και περιορισμούς» Στο Γ. Τσιώλης, Ν. Σερντεδάκης, Γ. Κάλλας (επιμ): *Ερευνητικές Υποδομές και Δεδομένα στην Εμπειρική Κοινωνική Έρευνα. Ζητήματα καταγραφής, τεκμηρίωσης και ανάλυσης κοινωνικών δεδομένων*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος. Σελ. 161-188.
- Καλογεράκη, Σ. (2013), Εφαρμογές μεικτών μεθόδων έρευνας: ο διερευνητικός ακολουθιακός σχεδιασμός στην κατασκευή εργαλείων μέτρησης κοινωνικών ερευνών. Στο Πουρκός, Μ. (επιμ.) *Δυνατότητες και όρια της μείξης των μεθοδολογιών στην κοινωνική, ψυχολογική και εκπαιδευτική έρευνα: επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα των προοπτικών διεύρυνσης του ερευνητικού σχεδιασμού*. Αθήνα: Ίων. Σελ. 293-317.
- Κασσέρη, Ζ. (2014). Η συμβολή των λογισμικών προγραμμάτων στην ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: το πρόγραμμα NVivo10. Επίμετρο στο Τσιώλης, Γ. *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική. (Σελ. 425-486).
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. (Νέα διευρυμένη έκδοση). Αθήνα: Πεδίο.
- Lawrence Neuman, W. (2000). *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon.

- Λυδάκη, Α. (2016). *Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα – Επιτόπια έρευνα, κατανόηση, ερμηνεία*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Mason, J. (2002/2011). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. (Ν. Κυριαζή, Επιμ., & Ε. Δημητριάδου, Μεταφρ.) Αθήνα: Πεδίο.
- Oppenheim, A. (1992). Introduction to survey design. In: Oppenheim (ed.) *Questionnaire design, interviewing and attitude measurement*, pp.5-19. London: Pinter.
- Phoenix, A. (2006), Interrogating intersectionality: Productive ways of theorising multiple positioning, Kvinder, Køn & Forskning , 2-3 pp. 21-30.
- Phoenix, A. (2011), Psychosocial intersections: contextualising the accounts of adults who grew up in visibly ethnically different households, in H. Lutz, M. T. H. Vivar, L. Supik (Eds.), *Framing intersectionality* (pp. 137-152). Farnham, Surrey: Ashgate Press.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. (επιμ. Κ.Μιχαλοπούλου, μτφρ. Β.Νταλάκου & Κ. Βασιλικού). Αθήνα: Gutenberg.
- Saris, W. & Gallhofer, I. (2007). Concepts-by-postulation and concepts-by-intuition. In W. Saris, & I. Gallhofer (eds.) *Design, evaluation and analysis of questionnaires for survey research*, pp.15-30. New York: Wiley.
- Saris, W. & Gallhofer, I. (2007). Introduction. In W. Saris, & I. Gallhofer (eds.) *Design, evaluation and analysis of questionnaires for survey research*, pp.1-12. New York: Wiley
- Τσιώλης, Γ. (2011), «Δευτερογενής ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: μια ερευνητική στρατηγική συμβατή με την ποιοτική προσέγγιση;» Στο Γ. Τσιώλης, Ν. Σερντεδάκης, Γ. Κάλλας (επιμ): *Ερευνητικές Υποδομές και Δεδομένα στην Εμπειρική Κοινωνική Έρευνα. Ζητήματα καταγραφής, τεκμηρίωσης και ανάλυσης κοινωνικών δεδομένων*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος. Σελ. 129-159.
- Τσιώλης, Γ. (2013) Η σχέση ποιοτικής και ποσοτικής προσέγγισης στην κοινωνική έρευνα: από τη θέση περί 'ριζικής ασυμβατότητας' στο συνδυασμό ή τη συμπληρωματικότητα των προσεγγίσεων. Στο Μ. Πουρκός (Επιμ.) *Δυνατότητες και όρια της μείξης των μεθοδολογιών στην κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα*. Αθήνα: Ίων. 2013. Σελ. 271-292.
- Τσιώλης, Γ. (2014) *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης Γ. (2016). Ανάλυση ποιοτικών δεδομένων: διλήμματα, δυνατότητες, διαδικασίες. Στο Γ. Πυργιωτάκης & Χρ. Θεοφιλίδης (επιμ.) *Ερευνητική Μεθοδολογία στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Εκπαίδευση. Συμβολή στην επιστημολογική θεωρία και την ερευνητική πράξη*. Αθήνα: Πεδίο. 2016. Σελ. 422-450.
- Τσιώλης Γ. (2018). Η θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Στο Γ. Ζαϊμάκης, Ερευνητικές διαδρομές στις Κοινωνικές Επιστήμες. Θεωρητικές – Μεθοδολογικές Συμβολές και Μελέτες Περίπτωσης. Πανεπιστήμιο Κρήτης – Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης και Εφαρμοσμένης Κοινωνικής έρευνας. Σελ. 97-125.
- Walliman, N. (2006). Research strategies and design. In Walliman, N (ed.) *Social research methods* (SAGE Course Companions series), pp. 36-49. London: Sage.
- Yuval-Davis, N. (2006) Intersectionality and Feminist Politics, *European Journal of Women's Studies*, Vol. 13(3): 193–209.

Ενδεικτική βιβλιογραφία μαθήματος.

Α. Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία.

- Adler, E.S. & Clark, R. (2018). *Κοινωνική έρευνα. Μια ξενάγηση στις μεθόδους και τις τεχνικές* (επιμ. Γ. Τσίρμπας, μτφρ. Α. Χράπαλος). Αθήνα: Τζιόλας.
- Ασπράκη, Γ. (2007) Ενήμερη Συγκατάθεση: Συζήτηση περί επαγγελματικής ηθικής και δεοντολογίας. Στο Παπαϊωάννου Σκ. (2007) (επιμ.) *Ζητήματα Θεωρίας και Μεθόδου των Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Κριτική.
- Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα* (επιμ. Κ. Ζαφειρόπουλος, μτφρ. Γ. Βογιατζής). Αθήνα: Κριτική.
- Bryman, A. (2017). *Μέθοδοι κοινωνικής έρευνας έρευνα* (επιμ. Α. Αϊδίνης, μτφρ. Π. Σακελλαρίου). Αθήνα: Gutenberg.
- Creswell, J. (2016). *Η Έρευνα στην Εκπαίδευση. Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*. (Χ. Τσομπατζούδης, επιστ. επιμ., Ν. Κουβαράκου, μτφρ.). Αθήνα: Ίων (Β' ελληνική έκδοση).
- Θανοπούλου, Μ. & Μπουτζουβή, Α. (επιμ.) (2002) Όψεις της προφορικής ιστορίας στην Ελλάδα. *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Ειδικό Τεύχος, 107.
- Θανοπούλου, Μ. & Πετρονώτη, Μ. (1987). Βιογραφική προσέγγιση: Μια άλλη πρόταση για την κοινωνιολογική θεώρηση της ανθρώπινης εμπειρίας, *Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, 64.
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και την Εκπαίδευση* (σελ. 74-80). Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
- Ιγγλέση, Χρ. (2001) (επιμ.) *Ο Αναστοχασμός στη Φεμινιστική Έρευνα. Σκιαγράφηση μιας αμφίθυμης σχέσης*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Ιωσηφίδης Θ. & Μ. Σπυριδάκης (2006) (επιμ.) *Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα. Μεθοδολογικές προσεγγίσεις και ανάλυση δεδομένων*. Αθήνα: Κριτική.
- Ιωσηφίδης, Θ. (2017) *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας και επιστημολογία των κοινωνικών επιστημών*. Αθήνα: Τζιόλας.
- Κάλλας Γ. (2002) *Η πληροφορική τεχνολογία στην κοινωνική έρευνα. Το πρόβλημα των δεδομένων*. Αθήνα: Νεφέλη
- Κάλλας, Γ. (2015) *Θεωρία, Μεθοδολογία και Ερευνητικές Υποδομές στις Κοινωνικές Επιστήμες*. Αθήνα: Κριτική.
- Καλλινικάκη Θ., (2010) *Ποιοτικές μέθοδοι στην έρευνα της κοινωνικής εργασίας*. Αθήνα: Τόπος.
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. (Νέα διευρυμένη έκδοση). Αθήνα: Πεδίο.
- Λυδάκη, Α. (2001) *Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας*. Αθήνα: Καστανιώτης.
- Λυδάκη, Α. (2016). *Αναζητώντας το χαμένο παράδειγμα – Επιτόπια έρευνα, κατανόηση, ερμηνεία*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Mason, J. (2002/2011). *Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας*. (Ν. Κυριαζή, Επιμ., & Ε. Δημητριάδου, Μεταφρ.) Αθήνα: Πεδίο.
- Mertens, D. (2011). *Έρευνα και αξιολόγηση στην εκπαίδευση και την ψυχολογία*. (Ε. Γιαννακοπούλου, Επιμ., Μ. Μαυράκη, Σ. Κυρανάκης, & Π. Μπιθάρα, Μεταφρ.) Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Mishler, E. G. (1991/1996). *Συνέντευξη έρευνας. Νοηματικό πλαίσιο και αφήγημα* (επιμ. Γ. Καλομοίρης, μτφρ. Ν. Ρώντα). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Μπονίδης, Κ. (2013). Η ανάλυση περιεχομένου ως μεικτή ποιοτική μεθοδολογική προσέγγιση ανάλυσης κειμένων. Στο Μ. Πουρκός, (επιμ.), *Δυνατότητες και όρια της μείξης των μεθοδολογιών στην κοινωνική, ψυχολογική και εκπαιδευτική έρευνα*:

- επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα των προοπτικών διεύρυνσης του ερευνητικού σχεδιασμού (σσ. 473-497). Αθήνα: Ίων.
- Phillips, L. & Jørgensen, M. (2002/2009). *Ανάλυση Λόγου. Θεωρία και Μέθοδος* (επιμ. Γ. Σταυρακάκης, μτφρ. Α. Κιουπκιολής). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Plummer, K. (1983/2000). *Τεκμήρια Ζωής. Εισαγωγή στα Προβλήματα και τη Βιβλιογραφία μιας Ανθρωπιστικής Μεθόδου* (επιμ. Ν. Κοκοσαλάκης, μτφρ. Χ. Λιαναντωνάκη). Αθήνα: Gutenberg.
- Παπαϊωάννου Σκ. (επιμ.) (2007) *Ζητήματα θεωρίας και μεθόδου των Κοινωνικών Επιστημών*. Αθήνα: Κριτική.
- Πουρκός Μ. & Δαφέρμος Μ. (επιμ.) (2010) *Ποιοτική Έρευνα στις Κοινωνικές Επιστήμες: Επιστημολογικά, Μεθοδολογικά και Ηθικά Ζητήματα*. Αθήνα: Τόπος.
- Πουρκός, Μ. (επιμ.) (2013) *Δυνατότητες και όρια της μείξης των μεθοδολογιών στην κοινωνική, ψυχολογική και εκπαιδευτική έρευνα: επιστημολογικά και μεθοδολογικά ζητήματα των προοπτικών διεύρυνσης του ερευνητικού σχεδιασμού*. Αθήνα: Ίων.
- Robson, C. (2010). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. (επιμ. Κ.Μιχαλοπούλου, μτφρ. Β.Νταλάκου & Κ. Βασιλικού). Αθήνα: Gutenberg.
- Τσιώλης, Γ. (2006) *Ιστορίες ζωής και βιογραφικές αφηγήσεις. Η βιογραφική προσέγγιση στην κοινωνιολογική ποιοτική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2014) *Μέθοδοι και τεχνικές ανάλυσης στην ποιοτική κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. Ν. Σερντεδάκης, Γ. Κάλλας (επιμ) (2011): *Ερευνητικές Υποδομές και Δεδομένα στην Εμπειρική Κοινωνική Έρευνα. Ζητήματα καταγραφής, τεκμηρίωσης και ανάλυσης κοινωνικών δεδομένων*. Αθήνα: Εκδόσεις Νήσος.
- Τσιώλης, Γ. & Σιούτη, Ε. (επιμ.) (2013). *Βιογραφικές (ανα)κατασκευές στην ύστερη νεωτερικότητα. Θεωρητικά και μεθοδολογικά ζητήματα της βιογραφικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: νήσος.
- Willig, C. (2015). *Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στην Ψυχολογία. Εισαγωγή*. (Ε. Τσέλιου επιστ. επιμ., Ε. Αυγήτα, μτφ). Αθήνα: Gutenberg.

Ξενόγλωσσα.

- Alvesson, M & Skoldberg, K (2000) *Reflexive Methodology*. London: Sage.
- Babbie E. (2001) *The practice of Social Research*. Wadsworth Publishing Company (9^η έκδ.).
- Basit, T. N. (2003). Manual or Electronic? The role of coding in qualitative data analysis. *Educational Research*, 45(2), 143-154.
- Bazeley, P. (2013). *Qualitative Data Analysis. Practical Strategies*. Thousand Oaks: Sage.
- Bazeley, P., & Jackson, K. (2013). *Qualitative Data Analysis with NVivo*. London: Sage.
- Braun, V., & Clarke, V. (2012). Thematic analysis. Στο H. Cooper (επιμ.) *APA Handbook of Research Methods in Psychology* (σσ. 51-77). American Psychological Association,.
- Bohnsack, R. (1999). *Rekonstruktive Sozialforschung. Einführung in Methodologie und Praxis qualitativer Forschung*. (3^η Έκδοση). Opladen: Leske + Budrich.
- Bryman, A. (2000) *Quantity and Quality in Social Research*. London: Routledge.
- Chamberlayne, P., Bornat, J. & Wengraf, T. (επιμ.) (2000). *The Turn to Biographical Methods in Social Science*. London: Routledge.

- Charmaz, K. (2000). Grounded Theory: Objectivist and constructivist methods. Στο N. Denzin & Y.S. Guba (επιμ.), *Handbook of qualitative research* (2η έκδ., σ. 509-535). Thousand Oaks u. a.: Sage.
- Charmaz, K. (2006) *Constructing Grounded Theory: a Practice Guide through Qualitative Analysis*. London: Sage.
- Coffey A. & Atkinson P. (1996) *Making Sense of Qualitative Data. Complementary Research Strategies*. London: Sage
- Denzin, N.K. & Lincoln, Y.S. (επιμ.) (2000), *The Handbook for Qualitative Research*. (2^η έκδ.). CA.: Sage.
- Dockery G. (2000) "Participatory Research: whose roles, whose responsibilities?", στο Trunam C., Mertens D.M. & Humphries (eds) (2000) *Research and Inequality*. London: UCL Press.
- Elliot, J. (2005) *Using narrative social research. Qualitative and Qualitative Approaches*. London: Sage.
- Ezzy, D. (2002) *Qualitative Analysis, Practice and Innovation*, New South Wales: Allen & Unwin.
- Flick, U. (1998). *Qualitative Forschung. Theorie, Methoden, Anwendung in Psychologie und Sozialwissenschaften*. Reinbek: Rowohlt Verlag.
- Flick, U., v.Kardorff, E., Keupp, H., v. Rosenstiel, L. & Wolff, S. (επιμ.) (1991), *Handbuch Qualitative Sozialforschung. Grundlagen, Konzepte, Methoden und Anwendungen*. München: Psychologie Verlags Union.
- Flick, U., von Kardorff, & Steinke, I. (επιμ.) (2003), *Qualitative Forschung. Ein Handbuch*. Reinbek: Rowohlt Verlag.
- Giddens, A. (1976). *New Rules of Sociological Method: A Positive Critique of Interpretative Sociologies*. London: Hutchinson.
- Glaser, B. G. & Strauss, A. L. (1967) *The discovery of grounded theory. Strategies for qualitative research*. New York: Aldine de Gruyter.
- Glaser, B. G. (1978) *Theoretical sensitivity*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1992) *Emergence vs. forcing. Basics of grounded theory analysis*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1995) *Grounded theory 1984-1994* (2 τόμοι). Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (1998) *Doing grounded theory. Issues and discussions*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (2001) *The grounded theory perspective. Conceptualization contrasted with description*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Glaser, B. G. (2005) *The grounded theory perspective III: Theoretical coding*. Mill Valley, CA: Sociology Press.
- Gubrium, J. & Holstein, J. (1997) *The new Language of Qualitative Method*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Hutchison, A.J., Johnston, L. H. & Breckon, J.D. (2010). Using QSR-NVivo to facilitate the development of a grounded theory project: an account of a worked example. *International Journal of Social Research Methodology*, 13(4), 283-302.
- Kelle, U. & Erzberger, C. (1999). Integration Qualitativer und Quantitativer Methoden. *Methodologische Modelle und ihre Bedeutung für die Forschungspraxis. Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 51.
- Kelle, U. & Kluge, S. (1999). *Vom Einzelfall zum Typus. Fallvergleich und Fallkontrastierung in der qualitativen Sozialforschung*. Opladen: Leske+Budrich.

- Kelle, U. (2005). "Emergence" vs. "forcing" of empirical data? A crucial problem of "grounded theory" reconsidered. *Forum Qualitative Sozialforschung / Forum: Qualitative Social Research*, 6(2), Art.27, <http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/2-05/05-2-27-e.htm>.
- Lamnek, S. (1993). *Qualitative Sozialforschung*. Teil 2. Weinheim: Beltz.
- Lawrence Neuman, W. (2000). *Social Research Methods. Qualitative and Quantitative Approaches*. Boston: Allyn and Bacon.
- Lee R. (1993) *Doing research on sensitive topics*. London: Sage
- Liamputtong Pr. (2007) *Researching the Vulnerable. A guide to sensitive research methods*. London: Sage.
- Miles, M.B. & Huberman A.M. (1994) *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks: Sage
- Miller, R (2005) (ed.) *Biographical Research Methods*. London: Sage (4 τόμοι).
- Moran-Ellis J., Alexander, V. Cronin, A, Dickinson, M. Fielding, J., Sleney J.& Thomas, H. (2006) Triangulation and integration: processes, claims and implications. *Qualitative Research* (6) 45-59.
- Morgan D (1996) Focus groups. *Annual Review of Sociology*, Vol. 22, σ. 129-152.
- Outhwaite, W. & Turner, S. (2007) (ed.) *The Sage handbook of Social Science Methodology*. London: Sage
- Patton M.Q. (1990) *Qualitative Evaluation and Research Methods*. London: Sage
- Ragin C.C. (1994) *Constructing Social Research*. Thousand Oaks: Pine Force Press.
- representations*. New Brunswick, London: Transaction Publishers.
- Richards, T. (2002). An intellectual history of NUD*IST and NVivo. *International Journal of Social Research Methodology*, 5(3), 199-214.
- Risjord M, (2014) *Philosophy of social science. A contemporary introduction*. New York: Routledge.
- Riemann, G. (2003). A Joint Project Against the Backdrop of a Research Tradition: An Introduction to Doing Biographical Research. *Forum Qualitative Sozialforschung (Ηλεκτρονικό περιοδικό)*. 4(3), 18. <http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/3-03/3-03hrs-g-e.htm>.
- Riessman, C. K. (2008) *Narrative Methods for the Human Sciences*. London: Sage.
- Ritchie, J. & Lewis. J. (επιμ.) (2003) *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: Sage Publications.
- Roberts, Br. (2002), *Biographical research*. Buckingham: Open University Press.
- Rosenthal, G. (2004) *Biographical Research*. Στο Seale, C. / Gobo, G. / Gubrium, J. F. / Silverman, D. (Eds.): *Qualitative Research Practice*. London: Sage.
- Rosenthal, G. (2005). *Interpretative Sozialforschung. Eine Einführung*. Weinheim & München: Juventa.
- Saris, W., & I. Gallhofer (eds.) (2007), *Design, evaluation and analysis of questionnaires for survey research*, New York: Wiley
- Sieber, (1992) *Planning Ethically Responsible Research*. London: Sage
- Silverman D (1993) *Interpreting Qualitative Data. Methods for Analysing Talk, Text and Interaction*. London: Sage
- Silverman, D. (2000) *Doing Qualitative Research. A Practical Handbook*. London: Sage.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1990). *Basics of qualitative Research. Grounded Theory procedures and techniques*. Newbury Park: Sage.

- Strauss, A. & J. Corbin (1998) *Basics of Qualitative Research. Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory*. (2^η Έκδ.) London: Sage Publications.
- Strauss, A. (1987). *Qualitative analysis for social scientists*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Strauss, A. (1991). *Creating sociological awareness. Collective images and symbolic*
- Strauss, A., & J. Corbin (1994) 'Grounded theory methodology: an overview'. In: Denzin, N.K., Y.S. Lincoln, eds., *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks: Sage: 273-85
- Sullivan, P. (2012). *Qualitative data analysis. Using a dialogical approach*. Thousand Oaks: Sage.
- Tashakkori, A. & Teddlie, C. *Handbook of Mixed Methods in Social and Behavioral Research*. Thousand Oaks, CA: Sage 2003.
- Thompson, P. (1978). *The voice of the past. Oral history*. Oxford: Oxford University Press. Ελληνική Μετάφραση: Φωνές από το Παρελθόν – Προφορική Ιστορία. Αθήνα: Πλέθρον (2002).
- Tonkiss Fr. (1998) "Analysing discourse", στο Seale Cl. (ed.) (1998) *Researching Society and Culture*. Thousand Oaks: Sage
- Walliman, N (ed.)(2006). *Social research methods*. London: Sage.
- Weinberg, D. (ed.) (2002) *Qualitative Research Methods*. Blackwell,.
- Wengraf, T. (2001). *Qualitative Research Interviewing. Biographic Narrative and Semi-Structured Methods*. London: Sage
- William, E. S. and Maureen, J. M. (2000). Owing the Story: Ethical Considerations in Narrative Research, *Ethics & Behavior* 10(4):311-336.
- Willis, J. (2007) *Foundation of Qualitative Research. Interpretive and Critical Approaches*. London: Sage (Βλ. επίσης συλλογή σχετικών άρθρων στην ιστοσελίδα http://www.sagepub.com/willis_aoi επιλέγοντας Willis Articles).

Επιστημονικά περιοδικά για μεθόδους:

<http://gsociology.icaap.org/methods/resrch.htm>

Βλ. επίσης το ηλεκτρονικό περιοδικό ελεύθερης πρόσβασης Forum: Qualitative Social Research <http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs>